

Nr 344.

Godkänd av första kammaren den 5 juni 1926.

Godkänd av andra kammaren den 5 juni 1926.

Riksdagens skrivelse till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bekämpande av arbetslösheten.

(Statsutskottets utlåtande nr 168.)

Till Konungen.

I den till riksdagen den 7 januari 1926 avlätna propositionen (nr 1) angående statsverkets tillstånd och behov för budgetåret 1926—1927 har Eders Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln (punkt 18) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition, som kunde komma att avlåtas i ämnet, för bekämpande av arbetslösheten för sagda budgetår beräkna ett extra reservationsanslag av 8,000,000 kronor.

Sedermera har Eders Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 19 mars 1926 dagtecknad proposition, nr 213, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för sagda dag, föreslagit riksdagen att för bekämpande av arbetslösheten, i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen angivna grunder, under riksstatens femte huvudtitel för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 8,000,000 kronor.

I likhet med departementschefen anser riksdagen den av statens arbetslöshetskommission i ärendet lämnade utredningen till fullo ådagalägga behovet av ett nytt anslag till arbetslöshetens bekämpande för nästkommande budgetår.

Vad anslagsbeloppets storlek beträffar, är det givetvis vanskligt att nu göra några fullt tillförlitliga beräkningar angående arbetsmarknadens läge under senare delen av innevarande år och än mindre om dess förändringar under hela det kommande budgetåret. Därtill torde de ekonomiska förhållandena icke blott i vårt land utan även utomlands vara allt för osäkra. Emellertid framgår av de av arbetslöshetskommissionen till belysande av arbetslöshetslägets utveckling under perioden januari 1922—januari 1926

lämnade uppgifterna, att antalet hjälpsökande arbetslösa, som den 31 januari 1924 uppgick till 16,600, vid sagda tidpunkt åren 1925 och 1926 stigit till respektive 20,600 och 22,700, att antalet i statligt nödhjälpsarbete placerade vid sagda tidpunkter utgjort respektive 2,329, 1,852 och 3,433 samt att hela antalet arbetslösa, som erhållit hjälp vid ifrågavarande tider, uppgått till respektive 6,000, 5,544 och 8,268. Av dessa uppgifter att döma synes man sålunda icke med någon visshet kunna påräkna någon ljusning å arbetsmarknaden under budgetåret 1926—1927. Visserligen torde, på sätt kommissionen ock framhållit, förhållandena komma att bli gynnsammare under den stundande, varmare årstiden och därmed en viss begränsning av hjälpverksamheten bli möjlig, men torde denna begränsning tyvärr kunna påräknas bli av allenast tillfällig natur.

Enligt vad av propositionen framgår, har å hittills beviljade anslag den 1 juli 1926 beräknats förefinnas en besparing å 1,233,000 kronor, under förutsättning att hjälpverksamhetens kostnader för innevarande budgetår stannade vid det av kommissionen härför beräknade beloppet, 6,200,000 kronor. För bedrivande av verksamheten under nästkommande budgetår i ungefärligen samma omfattning som under det innevarande skulle sålunda krävas omkring 5,000,000 kronor. Med hänsyn till det ovissa läget på arbetsmarknaden har emellertid departementschefen funnit sig böra förorda det av kommissionen framlagda förslaget, att det nya anslaget bestämmes till 8,000,000 kronor. Riksdagen har visserligen icke kunnat undgå att finna detta anslagskrav högt beräknat, men med hänsyn till svårigheten att på förhand närmare bedöma det behov, som det här gäller att fylla, och då riksdagen förutsätter, att vederbörande myndigheter vid beviljande av medel tillse, att endast till fullo motiverade anspråk bli tillgodosedda, har riksdagen icke velat motsätta sig anvisandet av hela det äskade beloppet.

På grund av ett nyligen inom arbetslöshetskommissionen avgjort, av Eders Kungl. Maj:t prövat ärende finner sig emellertid riksdagen böra i detta sammanhång till närmare behandling upptaga frågan om tillämpningen av de tidigare av riksdagen godkända direktiven för meddelandet av arbetslöshetsunderstöd.

Vid Stripa gruva inom Linde landsförsamling har sedan något över ett år tillbaka en arbetskonflikt pågått mellan Stripa gruvaktiebolag och dess arbetarpersonal, den senare organiserad, till den övervägande delen i platsens (syndikalistiska) lokala samorganisation (omkring ett 90-tal arbetare) samt till en mindre del (12 st.) i svenska gruvindustriarbetarförbundet. Efter det arbetarna framställt begäran om 25 % förhöjning av utgående löner, men arbetsgivaren vägrat godkänna detta krav, nedlades arbetet den 9 mars 1925. Under sommaren fördes förhandlingar inför statens vederbörande förlikningsman, men dessa gävo icke något resultat.

På hösten 1925 upptogos emellertid förhandlingar rörande ett riksavtal om arbetsvillkoren vid flertalet mellansvenska gruvor mellan vederbörande gruvägarförbund och svenska gruvindustriarbetarförbundet. Avtal dessa parter emellan kom också till stånd. På arbetarpartens begäran uteslöts emellertid Stripa från detta avtal. Där pågick därför oberoende av det träffade avtalet arbetsnedläggelsen.

I detta skede ingavs från Lindes landskommuns arbetslöshetskommitté förfrågan till arbetslöshetskommissionen, huruvida sagda kommitté ägde skyldighet att — sedan Stripa gruva anhållit, att till bolaget måtte hänvisas ett femtontal arbetslösa att biträda vid utlastning av malm — meddela de arbetssökande dylik hänvisning. Efter inhämtade upplysningar, varav bland annat framgår, att den för Lindes landskommun fastställda gruvarbetarlönen uppgick till 4 kronor per dag, resolverade arbetslöshetskommissionen, vilken behandlade konflikten såsom en »partiell» sådan, i ett den 20 december 1925 fattat beslut, att »kommittén icke vore skyldig att i anledning av den inkomna rekvisitionen av arbetskraft från Stripa gruvaktiebolag dit hänvisa hos kommittén anmälda arbetslösa personer; dock att kommittén skulle vara pliktig att ånyo underställa ärendet kommissionens prövning, därest sådan förändring inträdde i konfliktens läge, som kunde tänkas föranleda rubbning av kommissionens nu träffade avgörande, exempelvis genom högre löneanbud från bolagets sida till dess arbetare.» Två medlemmar av arbetslöshetskommissionen läto anteckna avvikande mening — som gick ut därpå, att arbetshänvisning i regel icke borde ske till arbetsställe, där konflikt påginge och detta alldeles oavsett det resultat, vartill en skälighetsprövning av erbjudna löneförmåner kunde leda. En ledamot reserverade sig under förklaring, att han ansåge, att konflikten bort förklaras vara en »allmän» konflikt och sålunda medföra sådan avstängning från arbetslöshets hjälp, som enligt statsmakternas direktiv för meddelande av arbetslöshetsunderstöd vore förbunden med en konflikt av denna art.

Någon tid efter det nyss nämnda beslut fattats, inkom till arbetslöshetskommissionen meddelande därom, att arbetsgivaren erbjudit arbetarna uppgörelse enligt det riksavtal, som, på sätt ovan anförts, träffats för, bland annat, jämväl till järnbruksförbundet anslutna mellansvenska gruvor. Detta anbud innebar, att minimitimlönerna vid Stripa, som förut utgått med 52 öre under jord och 48 öre över jord, skulle komma att utgå med respektive 70 och 63 öre. Riksavtalet innehöll tillika, att den allmänna ackordsnivån komme att bibehållas oförändrad, dock att, där minimitimlönen under i övrigt normala förhållanden icke uppnåts, reglering uppåt skulle ske utan nedskärning av bättre ackordssatser.

Tillämpningen av dessa avtalsgrunder förutsatte emellertid från arbetsgivarens sida, att de till vissa av gruvbolagets arbetare förut utgående naturaförmånerna i form av lägre hyres- och lysepriser skulle upphöra och

dessa förmåner, i den mån de åtnjötes, debiteras med i orten gällande, allmänna priser.

Arbetarna vid Stripa avböjde emellertid fortfarande förslaget att upptaga arbetet på dessa villkor. Gruvbolaget åter ingav, under åberopande av detta sitt anbud, förnyad rekvisition av arbetskraft för samma ändamål som tidigare till Lindes landskommuns arbetslöshetskommitté, vilken hänsköt frågan, huruvida numera arbetshänvisning skulle göras, till arbetslöshetskommissionen.

Enligt beslut, meddelat den 23 mars 1926, förklarade kommissionen, att »då det kommissionen förebragta utredningsmaterialet syntes giva vid handen, att arbete erbjudits vid Stripa för löner, som stodo i överensstämmelse med för gruvindustrien gällande riksavtal, och det även syntes kommissionen ådagalagt, att arbetsgivaren erbjudit reglering av ackorden vid Stripa under enahanda villkor som för övriga av riksavtalet berörda gruvor,

hinder icke skulle föreligga för Linde landskommuns arbetslöshetskommitté att verkställa hänvisning av arbetskraft i enlighet med bolagets hemställan.»

Kommittén skulle härjämte anmodas att i första hand erbjuda malm-lastningsarbetet åt de hos kommittén anmälda arbetslösa, som ännu icke kommit i åtnjutande av det allmännas hjälp samt att därefter, i den mån så skulle krävas, jämväl till arbetet ifråga hänvisa sådana arbetslösa, som vore anställda i statligt nödhjälpsarbete, med risk för dessa sistnämnda att, vid vägran emottaga dem sålunda erbjudet arbete, avstängas från åtnjutande av statlig arbetslöshets hjälp.

Emot kommissionens beslut reserverade sig två ledamöter, vilka ansågo:

dels att ärendet bort bordläggas i avvaktan på möjligheten att genom statens förlikningsman skulle kunna åvägabringas en uppgörelse mellan parterna,

dels att hänvisning av arbetslösa till blockerad arbetsplats icke borde ske.

Den 9 april 1926 anbefalldes Eders Kungl. Maj:t arbetslöshetskommissionen att låta verkställa förnyad utredning angående:

1. förhållandet mellan, å ena sidan, de av bolaget efter den 20 december 1925 åt dess arbetare erbjudna timlönerna samt, å andra sidan, de enligt det för gruvindustrien gällande riksavtal vid andra gruvor inom Linde landskommun och angränsande kommuner utgående timlönerna, därest hänsyn tages jämväl till fordrade ersättningar för naturaförmåner.

2. förhållandet mellan de arbetsinkomster, som beräknas kunna ernås med de av bolaget efter angivna tidpunkt åt dess arbetare erbjudna ackordslönerna, och de arbetsinkomster, som ernås med de enligt förberörda riksavtal vid andra gruvor inom Linde landskommun och angränsande kommuner utgående ackordslönerna.

Till denna utredning, som skyndsamt skulle ingivas till Eders Kungl. Maj:t,

borde arbetslöshetskommissionen foga det egna, förnyade yttrande, vartill anledning kunde föreligga.

Tillika förordnade Eders Kungl. Maj:t, att med verkställighet av kommissionens ifrågavarande beslut skulle anstå i avvaktan på Eders Kungl. Maj:ts slutliga prövning av ärendet.

Under tiden hade konflikten från arbetarsidan yttermera skärpts därigenom, att det till landsorganisationen anslutna gruvindustriarbetarförbundet även för sin del förklarade arbetet vid Stripa i blockad.

Vid sammanträde med arbetslöshetskommissionen den 20 april 1926 anmäldes, att den senast påkallade utredningen nu föreläge. Efter tagen del av densamma dikterades till protokollet av ordföranden, med vilken vice ordföranden och ytterligare en ledamot instämde, det beslutet, att

»då de löner som av arbetsgivaren erbjudits de vid Stripa gruvfält anställda arbetarna, såvitt kan slutas jämväl av den nu verkställda utredningen, fylla gällande riksavtal och till grund därför liggande medlingsförlags bestämmelser, finner jag icke anledning frågå den ståndpunkt i den föreliggande frågan, vilken intogs vid kommissionens behandling av ärendet den 23 mars detta år.»

I fortsättningen av samma yttrande utvecklades, hurusom Stripaarbetarnas fordringar beträffande resultatet av riksavtalets tillämpning måste anses icke stå i överensstämmelse med avtalets eget innehåll utan innebure därutöver gående fordringar. Och beträffande naturaförmåner innebar det godkända avtalet, att för dessa skulle utgå skälig, på ortens prisförhållanden grundad ersättning.

Två ledamöter reserverade sig under hänvisning till att den syndikalistiska arbetarorganisationens representant ansett hittills gjorda erbjudanden från arbetsgivarnas sida icke medföra, att arbetarna vid Stripa komme i samma lönenivå som arbetarna vid andra liknande gruvfält. Då dessutom arbetsgiversidan icke meddelat sin ståndpunkt till ett av landshövdingen Elmquist framlagt medlingsförslag, under det att arbetarna avslagit detsamma, funno dessa reserveranter sig icke hava anledning frågå sina tidigare reservationsvis utvecklade ståndpunkter.

Utdrag ur protokollet över detta arbetslöshetskommissionens beslut jämte den inkomna utredningen överlämnades därpå till Eders Kungl. Maj:t.

Över arbetslöshetskommissionens beslut har »Sveriges kommunistiska parti» och »Sveriges arbetares centralorganisation» anfört klagomål hos Eders Kungl. Maj:t, som med anledning därav den 21 maj 1926 förklarar, att hänvisning av arbetslösa till Stripa gruvfält icke bort äga rum; tillkommande det arbetslöshetskommissionen att på given anledning ånyo till prövning upptaga frågan om den förevarande arbetskonfliktens beskaffenhet och verkan å arbetslöshetshjälpen inom orten i överensstämmelse med de i riksdagens skrivelse angivna riktlinjerna.

Vid den granskning riksdagen med anledning av det ovan relaterade fallet ansett sig böra ägna de förhållanden, under vilka statlig arbetslöshetshjälp må meddelas, har riksdagen funnit sig kunna giva arbetslöshetskommissionens principiella uppfattning av de i riksdagens skrivelse nr 291 år 1922 angivna riktlinjer sin anslutning.

Att kommissionen enligt sitt beslut den 20 december 1925 uppfattade och behandlade arbetskonflikten vid Stripa såsom en »partiell» konflikt av icke allmän karaktär, synes med hänsyn till det dåvarande läget vara väl förenligt med riksdagens nyss berörda yttrande rörande en dylik arbetskonflikts förutsättningar och innebörd. Vidare är det enligt riksdagens mening ostridigt, att den förändring, arbetsvillkoren vid Stripa därefter och till den 23 mars 1926 undergingo, gav arbetslöshetskommissionen fullgiltig anledning att vid sistnämnda tillfälle anse den fortgående konflikten hava utvecklats till en med allmän konflikt likställd, partiell sådan. Arbetarpartens vägran att med tillämpning av ett för yrket i övrigt i orten gällande riksavtal återupptaga arbetet, därest icke medgivanden, gående utöver vad sagda avtal innehöll, bleve arbetarna ifråga tillförsäkrade, måste nämligen enligt riksdagens mening hänföra denna konflikt till den grupp av sådana, vid vilka enligt riksdagens direktiv »all hjälpverksamhet från det allmännas sida bör upphöra». När därför arbetslöshetskommissionen begränsade avstängningen från understöd till dem, som efter hänvisning till denna arbetsplats vägrade mottaga arbete därstädes, så innebar detta enligt riksdagens åsikt en mindre sträng och för ortens arbetslösa mera förmånlig tillämpning av direktiven ifråga än den, vartill deras ordalydelse och förhållandena i övrigt kunnat giva anledning. Om därför en ändring i kommissionens beslut av den 23 mars 1926 ansetts påkallad, borde den skäligen gått därpå ut, att yrkets alla arbetare på orten avstängts från understöd. Ett uppskov av tillämpningen med eller ett upphävande av kommissionens beslut före ärendets definitiva avgörande synes dessutom stå i direkt strid med riksdagens i sammanhang med direktivens antagande gjorda uttalande, att arbetslöshetskommissionens beslut rörande hjälpverksamhetens upphörande skall bestå och tillämpas, till dess i omtvistade fall ett upphävande av samma beslut i själva huvudfrågan kommit till stånd.

I sammanhang härmed finner sig riksdagen böra erinra om riksdagens i skrivelsen nr 291 år 1922 gjorda uttalande, »att det allmännas vederbörande organ hava skyldighet noga tillse, att denna verksamhet» — som angavs vara »en provisorisk, av fri behovsprövning i varje särskilt fall beroende anordning» — »i görligaste mån begränsas; att dess bedrivande sker med hänsyn till nuvarande tids svåra finansiella förhållanden; och att densamma ingenstädes upprätthålles längre än nödvändigt».

Då skilda uppfattningar gjort sig gällande i fråga om den rätta tillämpningen av de nuvarande direktiven, vill riksdagen sammanfattningsvis i förtydligande syfte framhålla:

att vid allmän konflikt inom ett yrkesområde all statens hjälpverk-

samhet bör upphöra och yrkets samtliga arbetare i landet, respektive orten, avstängas från statlig arbetslöshetshjälp;

att på enahanda sätt, som nyss sagts, skall förfaras beträffande sådan »partiell» konflikt, om vilken gäller, att den kan anses vara ett led i en aktion med syfte att inverka på de allmänna löne- och arbetsvillkoren inom yrkesområdet ifråga; samt

att vid annan partiell konflikt fråga om hänvisning av arbetssökande till därav berört arbetsställe skall göras beroende särskilt därav, hurvida den lön och övriga villkor, som erbjudas, kunna, med hänsyn till de å orten för arbetet gällande löne- och arbetsvillkoren, anses skäligen. I det fall, att därvid såsom utgångspunkt för skälighetsprövningen lagts för annan liknande yrkesutövning gällande kollektivavtal, bör avseende fästas endast vid faktiskt utgående, lägsta löner eller däremot svarande bestämmelser.

Beträffande spørsmålet om arbetshänvisning erinras, att vid Eders Kungl. Maj:ts beslut den 10 mars 1922, innefattande vissa jämkningar i dittills gällande direktiv och deras tillämpning, föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet uttalade sig angående frågan, om ett blockerat arbete kunde anses som lämpligt arbetstillfälle, och därvid yttrade, att »sådana fall för visso kunde förekomma, då samhällsintresset kräver, att hänsyn icke tages till en arbetaregrupps blockadpåbud». Både före och efter riksdagsbeslutet 1922 har ock, tydligen med tillämpning av sagda princip, sådan arbetshänvisning förekommit.

Vidare gäller att av arbetslöshetskommissionen i förenämnda frågor fattat beslut skall genast träda i verkställighet och äga tillämpning till dess detsamma blivit beträffande huvudsaken vederbörligen prövat.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får riksdagen anmäla, att riksdagen för bekämpande av arbetslösheten i enlighet med hittills gällande direktiv, tillämpade på sätt riksdagen ovan angivit, för budgetåret 1926—1927 under riksstatens femte huvudtitel beviljat ett extra reservationsanslag å 8,000,000 kronor.

Stockholm den 5 juni 1926.

Med undersåtlig vördnad.